

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1915.

Leto 45.

V PRIČAKOVANJU.

Zvezde zagorele
so srebrnobe
v noč ožarjeno z neba;
pa je hrepenenje,
tiho koprnjenje
vstalo meni sred srca.

»Zvezdice premile,
ste že zapazile,
v dalji beli dan?
Ali za gorami
se že solnce drami,
da se prismehlja spet prek
poljan?

Moja duša čaka,
zapuščena plaka
iz mrakov, temin ...
Zvezdice, pogledjte,
zvezdice, povejte,
ali dan že vstaja iz daljin?»

Pa so zasmehljale
zvezdice se male:
»Ah, ne plakaj, žalostno srce!
Pa je radost vstala,
srce vzvalovala
je v pričakovanju solnca, dne —

Jože Plot.

MISEL.

Solnce skril je črn oblak,
travnike odel je mrak;
in čebele povrnil
urno so se v čebelnjak.

In kaj človek naredi,
ko nevarnost mu preti?
Čaka do poslednje ure,
da rešitev zamudi ...

Maksimov.

NAD BREZDNOM.

Povest. — Spisal Jos. Vandot.

7.

Veselo so pele sekire na rovtu in njihova pesem se je razlegala daleč skozi molčeči gozd. Svetel dan je bil in nebo je bilo jasno kakor oko nedolžnega deteta. Drvarji so prepevali pri svojem delu; saj so se spočili včeraj na božjo nedeljo. Njihove roke so bile polne novih moči in duh poln nove bodrosti. Še celo stari Matija se je muzal zadovoljno in je pel polglasno neko staro pesem, ki je ne pozna več današnji mladi rod. Toda sredi pesmi je umolknil hipoma in se je ozrl tja gori, kjer je obsekaval Košutnikov Inja staro, široko smreko.

»Hej, Inja! pojdi sem!« je zavpil stari drvar. Inja je vrgel sekiro na tla in je stekel k Matiji. »Kaj hočete, stric Matija?« ga je vprašal.

»Ravno zdaj sem se spomnil, da nam zmanjka še ta teden sira,« je rekel Matija. »Pa mi je pravil včeraj planšar Tomaž, da poženejo jutri ali pojutrišnjem živino s planine. Zato moraš še danes na planino. Ali si slišal? Takoj po kosilu moraš na planino.«

»Pojdem, rad pojdem,« je odvrnil Inja in je odšel nazaj k svoji smreki. Vsi drvarji so prepevali. Samo Inja je molčal in ni mu bilo do petja. Premišljeval je o včerajšnjem dnevu in se je čudil, kako je mogel storiti kaj takega. Če bi danes prišel Lojz, pa bi ga pregovarjal, naj gre z njim na Police — o, kar odrekel bi mu, z vso odločnostjo odrekel. In tudi nobena izkušnjava bi ga ne premagala, pa najsi bi bila še tako huda ... Čudno, čudno, da je mogel včeraj storiti kaj takega. A kaj! Svetle kronice so ga zapeljale. Saj je videl v duhu malo, siromašno Minico, kateri je obljubil novo krilce in jopico. Žalostna je bila Minica, in da bi jo razveselil, je storil Inja velik, velik greh na sveto nedeljo.

Zato je bil Inja tisti ponedeljek tako potr. Kar srce mu je stiskalo nekaj težkega. Ves je bil pobit; saj se je zavedal velikega greha, ki ga je bil storil včeraj. Molčé je obsekaval smreko in še zmenil se ni za drvarje, ki so prepevali po rovtu.

Enkrat se je pa ozrl tja doli na kočo. In tedaj je vztrepetal, in sekira mu je padla iz rok. Lice mu je postalo rdeče, in v zadregi je gledal na moža, ki je šel po stezi sem od koče. Bil je njegov oče.

Košutnik je pozdravil starega Matijo. Potem je pa stopil naravnost k sinu. Inja je bil tako preplašen, da mu ni šel niti naproti. Povesil je oči in je čakal, kdaj pride oče k njemu.

»O, glej ga no!« je nagovoril Košutnik sina. »Prišel sem pogledat k tebi, kako se ti kaj godi. Ni te bilo včeraj domov. Veš, ves dan smo te čakali, pa te ni bilo. No, sem pa jaz prišel k tebi pogledat,

ker sem mislil, da se ti je pripetilo kaj slabega. Glej, no — pa si zdrav kakor postrv v Pišenci.«

»Zdrav sem, oče,« je odgovoril Inja in je še vedno gledal v zadregi na tla. Ni se upal pogledati očetu v obraz, ker ga je bilo strah in sram.

»Ahm, zdrav pa, zdrav,« je nadaljeval Košutnik, in čelo se mu je pomračilo. »Zdrav si, Inja, na telesu si zdrav. A kako je s tvojo dušo? Ali je pa tudi tvoja duša zdrava, te vprašam, Inja?«

Inja ni bil več rdeč, ampak je pobledel. Stresnil se je, pa je pogledal za trenotek v očetu obraz, ki je bil ves žalosten in poln skrbi. Injo je zapeklo nekaj bridkega, da je povetil oči in je molčal.

»Čakali smo te včeraj,« je nadaljeval Košutnik, »ves dan smo te čakali. Minila je maša, a ti nisi bil pri njej. S kosilom smo te čakali, a ti nisi prijel za žlico... Pa sem šel sam danes sem v Kot, da te povprašam, kako in kaj... Povej mi, zakaj nisi šel včeraj k maši? Zakaj nisi prišel domov, ko si pa vendar imel zadosti časa?«

Inja ni vedel, kaj naj odgovori. Resnice ni smel povedati, ker bi se bil oče razhudil in bi ga pričel oštevati. Toda lagati se ni hotel, ker se mu je zdelo nekaj strašnega, če bi se lagal očetu. Sam ni vedel, kaj naj začne. Pač se mu je dvignil v duši glas, ki mu je govoril, naj pove očetu resnico. Toda tisti glas je udušil spet strah pred očetom. Zato se je potuhnil Inja pred očetom, prvič v svojem življenju se je potuhnil.

»Na Police sem šel,« je rekel boječe. »Veste, oče, na Police sem šel trgat planike...«

»A, na Policah si bil?« se je začudil Košutnik in je zmajal z glavo. »Na sveto nedeljo si bil na Policah, mesto da bi bil šel k maši? Glejte si no, glejte si no! Ali te ni nič sram? Ali sem te tako učil, ko si bil še pri meni doma? Tako daleč si že prišel, da si pričel zanemarjati sveto mašo! Inja, Inja, kaj bo še iz tebe?«

Inja je povetil glavo in ni izpregovoril besedice. Oče pa je govoril ostre in resne besede. Bil je ves žalosten in glas se mu je tresel, ko je govoril sinu in ga ošteval. Inja ga je poslušal, in oči so mu bile rosne. Zavedal se je, da je nalagal očeta, in to ga je peklo, hudo peklo. Oj, da bi povedal očetu resnico! Oj, da bi povedal, da je bil z divjima lovcema na Policah! Vzrojil bi oče in bi ga pograbil v srdu. Nemara bi ga še celo v svoji pravični jezi pretepel vpricho vseh drvarjev.

A resnice se Inja ni upal povedati. Zato pa mu je bilo hudo, in natanko se je zavedal, kako velik nov greh je storil zdaj, ko je nalagal očeta. »Oče, odpustite mi!« je zaprosil z jokavim glasom. »Saj ne storim nikoli več... Odpustite mi, oče! Priden bom in Vas bom poslušal...«

Oče ga je pogledal in ker je videl v sinovih očeh resnično kesanje, se je pomiril. Nič več ni bilo srditosti v njegovem srcu. Samo žalosten je bil, žalosten zaradi lahkomišelnega otroka. »Za zdaj ti odpustim,« je dejal naposled. »Samo glej, da ne storiš nikoli več kaj takega. Ti ne veš, kako grdo je to pred ljudmi, a še stokrat grše pred Bogom. Dobro si zapomni moje besede in glej, da prideš v nedeljo.«

In Košutnik je odšel. Stopil je še k staremu Matiji, pa ga je prosil, naj gleda malo na njegovega fanta. Nato pa je šel počasi preko rovtá. Doli ob koči pa se je še ustavil in je pogledal nazaj. Toda ni pomigal z roko; samo ozrl se je po sinu in je stopil potem naglo v goščavo.

Inji pa je bilo hudo. Sam ni vedel, zakaj se mu je zasmilil tisti trenutek oče. Videl ga je, kako je šel preko rovtá s povešeno glavo, kakor bi bil žalosten in potrť. In vse to samo radi tega nesrečnega otroka, radi Inje. In Inji se je zasmilil še bolj, ko je pomislil, da je grdo nalagal lastnega očeta. Oj, tako globoko je že padel, da ne spoštuje niti očeta več! Tudi mater bi bil nalagal, ko bi bila prišla k njemu in bi ga vprašala, kje je hodil včeraj. Tudi mater! — In Inja se je ustrašil svoje lastne hudobnosti. Strah ga je bilo, in trdno je bil prepričan, da ga kmalu kaznuje Bog.

»Oče!« je zaklical polglasno in je hotel steči za očetom. Na kolena bi bil padel pred njim in bi ga jokaje prosil odpuščanja, ker ga je tako grdo nalagal. Vse bi mu povedal, kje je hodil včeraj in kako je delal greh z Lojzem in Klemucem. In oče bi mu nemara tudi to odpustil. Samo pokaral bi ga, in potem bi bilo vse dobro.

»Oče!« je zaklical še enkrat in vrgel sekiro na tla, da steče za očetom. A tedaj stopi k njemu Hkavcev Lojz. Na smeh se je držal Lojz, pa je govoril: »I, kaj so te zmikastili oče? Seveda, domov bi bil moral včeraj; na, pa si šel raje z mano. I, seveda — ti se pa kremžiš, kakor bi bil star pet let. Pomisli, Inja, da si že fant. Grdo je za fanta, če se cmeri kakor otrok. Ali si slišal, Inja?«

Inja je Lojza samo pogledal. Tisti trenutek mu je bilo popolnoma jasno, da je samo Lojz kriv, da je zašel na krivo pot. Glej, zapeljal ga je Lojz in ga bo zapeljal še nadalje. Saj se smeje Lojz, tako prijazno se smeje, kakor se smejejo samo grdi zapeljivci. Inji je bilo jasno vse to. Zato je pa pogledal Lojza in mu je rekel odločno: »Ti si vsega kriv, ti, Lojz! Pa ne misli, da me zapelješ še vdrugič. Ne grem več s tabo na Police, le bodi prepričan, da za noben denar več...«

Lojz se je posmejal naglas. »Neumen si ti, Inja, res si neumen,« je dejal prav mirno. »Kdo te je zapeljal, te vprašam? Ali jaz? — Glej ga no! Samo dobro sem ti hotel, samo to sem hotel, da si prislužiš na lahek način deset kronic, ker si siromak. Na, pa ti je tako hvaležen, otročaj kisli! Saj pravim...«

In skoro razsrdil se je Lojz. Zamahnil je z roko, pa je grdo pogledal Injo. In je nadaljeval: »Ne misli, da ti ne odštejem tistih deset kronic. Pošteno si jih zaslužil, pa ti jih tudi dam čez dva dni pošteno. Ali si slišal? — Samo nekaj moraš še storiti. Na planino greš danes. Dam ti s sabo zavitek, da ga neseš pastirju Klemucu kakor zadnjič. Potem ti pa odštejem tiste kronice. Ali boš nesel?«

Inja ga je pogledal, pa je odgovoril: »Ne, ne nesem. Saj vem, da so kože onih dveh divjih koz, ki sta ju ustrelila včeraj na Policah. O, dobro vem, Lojz! Zato pa ne ponesem kož Klemucu.«

Lojz se ni držal več grdo. Zasmejal se je veselo in prijel dečka za uho. »Neumen si, Inja, strašno neumen, ker tako govoriš. Res so v zavitku kože, ki jih dobi Klemuc in jih proda v dolini trgovcu za lepe denarce. Toda, poglej, ti neumnež: včeraj si bil z nama do zadnjega in si nama zadosti pomagal. Tudi ti si pomogel, da sva ustrelila s Klemucem dve divji kozi. Zato pa moraš ponesti kože na planino, ker sta tudi tvoji. In s tem je končano vse. Ne bom te več vabil s sabo, ker si grdo nehvaležen. Kdo drugi bi skakal od same zadovoljnosti. Saj deset kronic ni kar tako. Pošteni denarci so, in ti se moraš ubijati ves mesec s sekiro, da prislužiš deset kronic... Veš, nikdar več te ne vzamem s sabo. Samo danes moraš še nesti koži Klemucu na planino. Nimam nikogar, ki bi mu zaupal. No, potem pa obračunava in sva spet, kakor sva bila lani. Ali si slišal?»

Toda Inja je sklenil, da ostane trden. Niso ga motile več zapepljive Lojzeve besede. Sklenil je, da se poboljša in da se ne da več zapeljati. Samo enkrat je stopil s prave poti. No, pa mora tudi dosti trpeti zato. Saj ga grize v srcu in ga peče veliki greh, ki ga je bil storil. »Naj bo!« je rekel odločno Lojzu. »Koži še ponesem Klemucu. Toda s tabo ne grem nikoli več, ker je tatvina streljati prepovedano divjačino. Zaradi tebe sem bil včeraj brez maše in sem se moral danes zlagati očetu... Oj, hudo je to, hudo!»

Lojz ga je potrepljal po rami. »E, beži, beži!« je rekel. »Kdo bi si jemal tako malenkost tako k srcu? Boš šel pa drugo nedeljo k dvema mašama, če nisi bil včeraj pri njej. Kaj zato, če si se malce zlagal očetu! Saj ni bilo hudega. Boš videl, kako vesel bo oče, ko mu prineseš kronice. Pa mu morda lahko takrat poveš, da si ga nalagal. 'Beži, beži, Inja, pa ne bodi neumen!' ti poreče oče, pa bo vse dobro.«

Lojz se je zasmejal še enkrat. Nato se je pa naglo obrnil in je šel k svojemu delu. Inja je gledal za njim, pa ga je bilo skoro strah. V tem trenutku je spoznal popolnoma, kako hudobno in popačeno srce ima drvar Lojz. Nista ga zaman svarila planšar in stari Matija, naj ne občuje dosti z Lojzem. O, nista ga brez vzroka!... In Injo prešine strah, in vest ga prične še bolj gristi. Zasluti, da pride zanj še hujša kazen nego pekoča vest. Na sveto nedeljo je šel z divjima lovcema krast; brez maše je bil in je povrhu še nalagal očeta!

Strah je bilo Injo, da ga je tupatam kar treslo. Proti poldnevu je šel s starim Matijo v kočo, da napravita kosilo. Matija ga je gledal in je zmajeval z glavo. Tuintam je zagodrnjal nekaj nerazločnega. Naposled pa je izpregovoril kar naravnost: »Ti si bil včeraj z Lojzem na gorah. Ne taji in povej resnico!«

Inja se je zdrznil. Strahoma je pogledal starega drvarja. Česar se ni upal povedati očetu, to je priznal zdaj Matiji. »Bil sem,« je zajeceljal in je povesil oči.

»Saj sem vedel,« je zamrmral Matija. Obraz se mu je zmračil in stisnil je pest. Dolgo je gledal dečka, ki je stal ves osramočen pred njim, in je zmajeval z glavo.

»Nikoli več ne pojdem, stric Matija, nikoli več!« je govoril Inja jokaje. »O, ne bodite hudi, stric Matija! Saj je bilo samo enkrat...«

Stari drvar ga je pogledal še enkrat. Še enkrat je zamrmral nekaj nerazločnega, toda ni izpregovoril besedice...

ČREŠNJE-RUMENKE.

isto jutro je bilo v tretjič, da se je pastirčka Janka že kar na tešče lotila taista požrešna in vabljava želja, ki mu je delala preglavice prejšnja dva dneva od zore do mraka; a to pot je bil izkušnjavec veliko hujši in nasilnejši kakor sicer. Janko se je nemirno prevrnil na svojem ležišču, na prašni slami, in si je pričel mencati oči, da bi tako odpodil izkušnjavca. Toda vse zastonj: izkušnjavec danes ni maral pobegniti. Janko se je oprl na komolce, se dvignil in sedel, nato pa se je z zaspanim očesom ozrl okrog sebe po hlevu, proti tisti strani, kjer je skozi dvoje ozkih lin sililo v mračni hlevski prostor nekaj zgodnjih, plešočih solnčnih žarkov. Za dolgo leseno pregrajo, ki je delila hlev v dva dela, so ležale ovce. Večina njih se je bila že zdavnaj zbudila: obračale so glave, migale z ušesi, mrdale z nosnicami in kakor psi vohale po zadušnem ozračju od gnojnih tal do zaprašenega, s tankimi pajčevinami prepreženega stropa. Janko se je zdrznil in se nehote stresel; zdelo se mu je namreč, kakor da so zavohale ovce njegov greh, ki, dasiravno še ne storjen, se je že spočel v njegovi duši. Presilen je bil izkušnjavec, in Janko mu je podlegel.

»Najedel se jih bom danes... dodobra se jih hočem nazobati... Eh, saj ni mogoče drugače! Tako lepó rumene so vse... Kaj bi gledal samó od daleč nanje?« — se je predla mreža misli po njegovi glavi. Janko se je oblačil in premišljeval dalje: »Saj videl me ne bo nihče, o tem sem prepričan. V vinogradu stoji tista črešnja — kdo neki bo hodil zdaj, meseca junija, v vinograd? ... Ne bo ga, Hribarjevega Janeza, tistega kosmatega in brkastega, blizu... ne bo ga... Vem, da ga ne bo... Naj bi jih bil pa prej obral, črešnje... Saj so že dolgo vse zrele... Pa tudi: če mu jih jaz ne oberem, lahko morda segniyejo, ali jih pa pozobljejo kavke, vrane in kosi... Boljše torej, da se lotim črešenj jaz!«

Premotil je za hip vest, ki je kluvala v njem, in je vstal. Ovce so zameketale. Troje belih jagnjet, ki jih je imel Janko posebno rad, mu je takoj priskakljalo nasproti; ali jagnjeta so gledala tako žalostno: Janku je bilo, kakor da vedó za njegov grešni sklep in mu očitajo greh že vnaprej...

Svetlo, a vendar še zelo zgodnje jutro je šumelo zunaj nad dramečo se vasjo, ko je prijel Janko za leskovo šibo in jel gnati Komarjevo čredo ovác iz hleva. Kmalu so tropotále ovce po grapavi poti skozi vas: jagnjeta

so blejala, zadaj za čredo je pa hlačal Janko: v desnici je vihtel leskovko, v levici pa je tiščal kos koruznega kruha, ki mu ga je bila dala za zajtrk mati Komarka. Janko se je ozrl: Na vežnem pragu pred čedno pobeljeno hišo je še zmerom stala mati Komarka in je gledala za njim, pastirčkom. In spet se je zazdelo Janku, kakor da vé tudi mati Komarka za njegov naklep...

Za košato steno sadnega drevja je utonila domača vas, Janko pa je gnal čredo pred seboj po poti, ki se je v velikih ovinkih oklepala hriba, obdelanega z njivami in vinogradi. Od vseh strani se je že razlegalo veselo ptičje petje, ki je slovesno brnelo po svežem jutranjem ozračju. Z bližnje breskve v vinogradu je zletel žametnočrni kos in izgínil, s perotnicami nemirno plahutáje, v mračno goščavje pod njivami. Visoko v zraku pa je krôžila bakrenoperna postolka: za hip se je ustavila na svoji zračni poti in se kakor šumeč, svetel val lesketáje zibala nekaj trenutkov na enem in istem mestu med nebom in zemljo, nato pa je široko razprostrla peroti in plavalá tiho z visočine vedno niže in niže, proti solnčnim vinogradom... Izza vzhodnih gorâ so se bili razlili in se razšumeli zlati plameni nizko nad zemljo. Meglice nad dolino in nad gozdovi na holmih so plašno trepetale in se razpuhtevale. Solnce, mogočno, tako spočito in tako krasno, kakor da se je bilo dvígnilo pravkar iz nebeške kopeli, se je vozilo vedno naprej in je škropilo iz sebe na vse strani morje žarkov, svojih jasnih poslancev lepega dne... Toda Janko je bil danes slep za vso to lepoto vstajajočega dneva; njegove misli so bile vse drugod. Četudi se mu je zdelo, da mu šepeče sijajno nebo s solncem vred: »Tat! Tat!« — vendar ni mogel odvrniti svojih misli nič več od Hribarjevih črešenj-rumenk.

»Neumnosti!« — je začel premišljevatí. »Čemu neki sem tako strahopeten?!... Nikomur še nisem razkril svojega načrta zastran teh črešenj — pa naj bi vedel za to že ves svet?!... Ponoči sem slabo spal, zato se mi še zdaj misli niso osvežile, zato mi je, kakor da se mi še zdaj sanja...«

Med takim premišljevanjem je dospel s čredo pred seboj na Komarjev pašnik, ki je bil nekoliko skalnat in zategadelj za košnjo neugoden. Tudi trava ni zrasla na tem prostoru nikdar do kolen visoko. Pod pašnikom se je razprostiral Komarjev vinograd, nad njim pa Hribarjeve prisojne vinske gorice. Janko je sédel na bližnjo ploščato skalico in čakal, da so se pričele ovce okrog njega pasti. Nato se je pa zlekní, legel na nizko travo, si oprl s komolcema glavo ter se zagledal v Hribarjev vinograd in na črešnjo v njem. Visoka in košata je bila tista črešnja, vsa krona do vrha je rumenela od obilice sladkega, okroglega sadu, ki je tako zapeljivo vabil, vabil...

»Ah, črešnje-rumenke!« — je zavzdihnil Janko skoraj na glas. In pričel se je tiho pogovarjati sam s seboj: Črešnje-rumenke — to je prav posebna vrsta. Takih črešenj Janko še nikdar ni pokusil, kaj šele, da bi se jih bil kdaj najedel... Janko je zobal še samo črešnje drobnice, tiste, ki jih je sama koščica. Zobal je tudi črešnje kislice, ki so bolj pozne, in nekolikokrat se je bil natlačil tudi s črešnjami vipavkami, tistimi slad-

kimi, mastnimi in debelimi kakor orehi, da jih je veselje pogledati. Za druge vrste črešenj pa Janko ni znal, izvzemši črešnje-rumenke, ki jih pa še nikdar ni okusil... Sam sebi se je zasmilil Janko, da je bil še tako malo poizkusil na svetu. In ozrl se je okrog sebe, če je morda kdo slučajno v bližini. A nikogar ni bilo. Vse tiho kroginkrog. Samò ovca sivka, ki jo je Janko navadno imenoval »norico«, je zdajpazdaj zameketala.

»Zdaj ali pa nikoli!« — je sklenil Janko še enkrat. Skočil je pokonci, zalučil leskovko na pašnik in šinil v Hribarjev vinograd. Noge so se mu nekoliko tresle, posebno v kolenih. Toda čim bliže je bil črešnji, tem bolj je gínil strah iz njegovega srca. Splazil se je tiho, po prstih, od trte do trte in gledal kvišku na vrh črešnjevega drevesa, ki se je šibilo od okusnih rumenih črešenj. Navsezadnje ga je strah popolnoma minil. Začutil je v sebi le še neizmerno lakoto do tega zapeljivega sadja. In težko je čakal na tisti trenutek, da bi bil že enkrat na drevesu, kjer bi se skríl med gosto vejevje in bi obiral neopažen od vsakoga črešnje ter jih hlastno zobal...

V dolini so zapeli tedaj jutranji zvonovi. Njih srebrni, smejoči se glasovi so slavnostno doneli daleč po hribu navzgor. Toda Janku danes zvonovi niso peli; pač pa se je zdelo pastirčku, da vrší po zraku tožen, očitajoč klic: »Tat Janko! Tat Janko!« — Janko je zamahnil z roko, da je odpodil od sebe nadležne misli. Toda odpodil jih je samo za nekaj trenutkov, ne za vedno. Ravnotisti hip je došel pod črešnjo. Deblo je bilo spodaj zelo široko in malone gladko. Prve veje so se pričenjale šele šest, sedem sežnjev od tal, zato ni bilo lahko priti takoj na črešnjo. Previdno se je oprijel Janko z rokami in z nogami debela ter se, hrbet upognjen v prožen lok, sunkoma začel poganjati kvišku, da so se mu čehale hlače pod koleno in okrog bēder. Težko je šlo. Janko je omahoval in je naposled docela omahnil ter se je drsáje po deblu navzdol zopet približal tlam. »Uh!« — je zaječal tedaj nevoljen. »Da bi bile veje takoj spodaj, bi že bilo, tako pa...«

Pričel je vnovič plezati in se poganjati po deblu navzgor, da se mu je čelo vznojilo in so cakále z njegovih lic težke, slane pótne kaplje, ki so mu silile naravnost v usta. Toda čudo božje! Zapihal je veter, v črešnji je zašumelo in vse veje do vrha so pričele šepetati: »Janko — tat!« — Vedno bolj je šumela črešnja, njenemu šumenju se je pridružil še žalostno očitajoči, kakor šepetajoči pogled jagnjeta in matere Komarke — vse to je še od zgodnjega jutra ostalo kakor bodeč trn v Jankovem spominu — tega karajočega pogleda se je oklenilo še šumenje neba in solnca, ki sta bila še malo poprej mrko zrla na pastirčka na zemlji in ga svarila. In temu šumenju se je pridružil še očitajoče petje jutranjih zvonov — in vse to se je spredlo v velikansko mrežo in je šumelo in je vršalo in je Janku na glas očitalo: »Tat! Tat!« —

Janku je bilo, kakor da je zajet v to tajinstveno mrežo, iz katere se ni mogoče rešiti: od zemlje do neba se razteza ta mreža očitanja, in Janko visi na njej ujet kakor muha v pajčevini.

Zgodaj se je treba privaditi delu!

Tako se je zdelo Janku, ko je plezal po črešnji navzgor in se omahovaje oklepal z rokami in z nogami širokega, gladkega debela. — »Slaba vest — to je tisti pajek, ki je spredel to mrežo okrog mene!« je pomislil za hip Janko. »In jaz — jaz sem tista muha, ki se je ujela v to mrežo!« — Utrudil se je pri plezanju, roke in noge so mu omrtvele, toliko, da ni zletel na tla.

»Moram priplezati na vrh!« si je začel delati pogum, a pri tem so mu od srda stopale solze v oči: »Moram, moram... Ej, črešnje-rumenke, danes jih pa bom... Saj so že blizu prve veje!«

Blizu so že bile prve veje, ali prav takrat je postal Janko silno truden in ni mogel več naprej. Zdrsél je v drugič počasi zopet proti tlom.

»Moram priti na vrh, pa je!« je glasno pričel bôdriti samegasebe. In zopet so vrscale njegove napete hlače po deblu navzgor. Ej, te presnete črešnje-rumenke, ko pa tako zapeljivo gledajo z viška dol na plezalca Janka, in Janko z nižave gor na nje, kakor na nedosegljive zvezde!

Pa se je trudil in napenjal Janko in je plezal, plezal... Ali kakor da se je bil zaklel ves svet proti njemu! Prav blizu prvih vej je že bil pastirček... tu pa... zopet so ga jele zapuščati moči... in utrujen do smrti je pričel drčati Janko v tretjič po deblu navzdol...

Glasno, hreščeče hohotanje se je oglasilo tedaj pod črešnjo, za Jankovim hrbtom. Bil je Hribarjev Janez, ki je bil prišel takrat v vinograd in je videl, kako je Janko plezal, a ni mogel priplezati do vej ter je drsal spet počasi k tlom...

»Janko!« — je zakričal Janez in je naredil hudo resen obraz, ko je bil Janko na tleh. Janko se je prestrašil in je hotel zbežati, toda Janez je bil bolj nagel, prijel je tatiča za rame in mu je navil ušesa. Nato ga je izpustil in mu rekel: »Janko, med tatove si zašel. Ali se boš poboljšal?«

»Bom!« je hitel deček. »Toda, stric, ne povejte nikomur, da sem mislil krasti. Veste, saj snedel nisem še nobene Vaše črešnje...«

»Vseeno!« je zarentačil Janez in se delal, kakor da je zelo hud in užaljen. »Jaz sicer ne bom povedal nikomur tega, kar sem pravkar videl... A ti, glej, da boš povedal to pri izpovedi. Si slišal? Kradel sicer nisi, a mislil si krasti. Greh je to vseeno... Zapomni si to! Poboljšaj se! Zdaj pa me počakaj tukaj pod črešnjo!«

Ves še v občutkih strahu in sramote, da so ga zasačili pri grehu, pri tatvini, je stal Janko trepetaje pod črešnjo in čakal, kakor mu je bil naročil Janez. Bilo mu je, da bi se od sramu ugreznil v zemljo. A vendarle je čakal, četudi mu je srce močno tolklo. Namah ga je bilo minilo vse poželenje do črešenj-rumenk, vsa tista prejšnja lakota do njih se je nenedoma izpremenila v žgôč občutek žalosti, sramote in kesa.

»Nikdar več ne maram krasti, nikdar več!« je zastokal sam pri sebi. — »Dovolj me je kaznovala že slaba vest; dovolj trpljenja sem prestal že samo zaradi sklepa, da bom kradel.« — In sklenil je zatrdno še enkrat: »Nikdar več, nikdar več!«

Medtem je bil Hribarjev Janez že zdavnaj na črešnji. Trebušno košarico, ki jo je vzel s seboj, je obesil na drevesu na vejo. In skrit med košatim vejevjem je pričel trgati črešnje ter jih metati v košarico. Košarica je bila kmalu polna okusnih, sladkih črešenj-rumenk, in še preden je utegnil Janko pomisliti, kdaj da se bo vrnil trščati »stric« Janez z drevesa, je Janez že naglo drčal po deblu, s črešnjami napolnjeno košarico pripeto za pas, ki je čez trebuh oklepал Janezovo dobro rejeno telo.

»Semkaj stopi in nastavi klobuk!« — je zahreščal Janez z šaljivim glasom, ko je bil na tleh pri Janku. Pastirček je koj ubogal, nastavljal klobuk in stopil pred Janeza. Zdaj se je Janez dobrovoljno nasmehnil, zavihal je dolge, košate brke in je segel z rokami v polno košarico:

»Ná, Janko!«

Grabil je z rokami v košarico toliko časa, da je bil Jankov klobuk zvrhano poln črešenj-rumenk. Toda čudno: Janku črešnje niso nič več dišale...

»Tako!« je rekel nazadnje Janez in dvignil košarico, da gre. »Zdaj se jih najej... črešenj-rumenk... Poln klobuk sem ti jih nameril — pojdi v božjem imenu, pa jej in pasi ovce naprej. Če boš priden, jih boš zibal lahko še tudi kdaj drugikrat... Zato bom že jaz skrbel... Zapomni si pa, Janko: Krasti pa ne smeš več!«

»Ne več! Ne več!« — je ponavljal za Janezom pastirček in se odpravljal s počasnimi koraki iz vinograda proti pašniku. Hribarjev Janez je dolgo časa gledal za fantom, nato pa stresel z glavo in se napotil tudi sam po bregu navzgor domov...

»Bog daj, da bi fantičku moje besede šle do srca!« — je mrmral spotoma. »Kaj črešnje? Kdo se méni o tem?!... Popolnoma druge stvari so to... Mlado drevo je treba negovati... starega se ne dá več ravnáti; če je zraslo krivenčasto in grbasto, ostane tako za vedno... Pa upam, da se bo Janko poboljšal — saj sicer je dober deček!«

Tisti čas je dospel Janko na pašnik. Truden, izmučen in potrj je bil. Oči so se mu naenkrat pričele zalivati tudi s solzami. Kakor skala mu je ležalo na prsih, še vedno ga je pekel greh v duši. Pri ovcah je obstal, položil klobuk s črešnjami na tla in si je obrisal z rokavom solzne oči. Tako lepo rumene so bile te črešnje, tako mastno so bleščale v solncu in gnetle se kakor žive ribice v klobuku ter kukale tako porednovabljivo iz njega — toda Janku niso dišale, ni se jih dotaknil, niti ene ne. Vstran se je ozrl, kajti bilo mu je, kakor da vidi svoj greh, če gleda te črešenj-rumenke, ki so ga bile zapeljale. In vedno bolj so se mu zalivale oči, ustne so mu podrhtavale, šlo mu je na jok. Z drhtečim glasom je poklical k sebi svoja ljuba tri jagnjeta; pobožal jih je, vsakega posebe, nato se pa nenadoma zgrudil na tla, kraj klobuka, kjer so bile črešnje-rumenke, in je glasno zaihtel. Pokora je pač grenka.

Cvetinimirski.

BERAČI.

Vaclav Kosmak — Jožef Gruden.

Beko nedeljo sem prišel v romarski kraj Zarošice. Ravno je prihajala velika procesija. Spredej so vihrala bandera, za njimi je spela mladina, potem godci, duhovniki in drugo ljudstvo. Godba je igrala in iz tisočerih ust se je razlegala glasna slava Mariji Devici. Stopil sem k mostu, vzel klobuk z glave, pa gledal trumo romarjev. Bili so zaprašeni in potni. Ženske so nesle pletene koše na hrbtu. Za mostom je sedelo sredi poti, ki je držala v cerkev, nekaj beračev. Da bi jih ne pohodili, so se morali romarji razdeliti na dve strani.

Takoj pri mostu je sedela nekaj čez trideset let stara žena in je kazala razgaljeno bolno nogo. Poleg sebe je imela dve bergli. Stezala je roke pa kričala: »O duša krščanska, spomni se ubogega Lazarja. Vsak vinar svete miloščine ti povrne naš Gospod Jezus Kristus (pri teh besedah je sklonila glavo), romar moj mili. Obvaruj vas Bog, dobri krščanski ljudje, in daj vam ljubo zdravje.«

Marsikatera ženica ji je dala krajcar.

»Oj, povrni ti Bog, zlata, radodarna roka. Bog vas sprimi v tem svetem romarskem kraju!«

Nekoliko naprej je vpil ogorel mlad človek. Stezal je z molekom ovite roke, oči pa je imel zaprte: »Usmilit se, dobra srca, mene ubogega, slepega berača, zakaj slepota je največja nesreča na svetu. Jaz nesrečni, slepi revež ne vidim solnca božjega — o moj Bog! — in večna tema je okoli mene. Povrni vam Bog stotisočkrat in obvaruj slepote vas in vaše otroke! O, pobožni romar, mamica dobra, usmilit se mene, slepega revčka. Jezus Nazarenski, usmili se me!«

Še nekoliko naprej je sedel majhen, upaden mož, ki se je držal pol na jok, pol na smeh in je mrdal kakor bi hotel govoriti. Levo roko je stezal po miloščini, z desno je pa pozvanjal z zvončkom.

»Poglej, ubogega mutca!« so si šepetale romarice, pa mu dajale miloščine.

Izprevod je šel v cerkev, zvonovi so utihnili, a v hramu božjem so zabučale orgle. Krenil sem v gostilnico, shranil tam daljnogled, pa odšel v cerkev. Stopivši iz gostilnice, sem videl, da berači že sede tik ceste v senci pod drevesom. Mestece je bilo kakor izumrlo, nikjer žive duše; vse je bilo v cerkvi, razen onih beračev in kramarjev poleg pokopališča.

Stopal sem tiho okoli hiše, da bi me berači ne zapazili. Ženska je štela drobiž, a slepec je privlekel izza raztrganega jopiča steklenico žganja, krepko nagnil, pa ponudil še ženi: »Na, pij! Si kaj dosti nabrala?«

Hroma žena je segla po steklenici,čila in pristavila: »Ni, da bi človek govoril! Trideset krajcarjev. Človek kriči in kriči, da se mu skoraj razklenejo čeljusti, pa za prazen nič. Čemu se neki potikajo po božjih potih, ko pa nočejo nič darovati? Še najboljše je tamle onemu (namignila je z glavo proti mutcu), ne črhne niti besedice, pa največ nabere.«

Slepec se je obrnil k mutcu: »I, saj res, nas eden vpije in vpije, da ohripi; vi pa si polnite mošnjo brez vsake težave. Dajte nam vsaj nekaj od tega, kar ste nabrali, sicer vas izdam!«

Mutec se pa jezno namrdne: »Le me, a tudi jaz imam jezik, da povem, kdo ste vi, sleparji sleparski. Fej te bodi!«

»Kaj praviš, da smo sleparji?« razkačeno zavpije žensče. V tem se slepec slučajno ozre in zapazi mene (imel je brez dvoma nekakšen »šajn«¹). Zgane se, stegne hitro roke in začne javkati: »Usmilite se mene, ubogeга, slepega berača, dobri krščanski ljudje!«

Hroma tudi pomoli roke, pa začne: »O duša krščanska!«

Mutec pa jame zvoniti, migaje z ustnicami, jaz pa grem meninič, tebinič v hišo Gospodovo.

Po službi božji se vsujejo romarji iz cerkve in se razidejo po mestecu, nekaj v gostilnice, da se pokrepčajo, drugi pa med kramarje ob mostu.

Berači pa še bolj kriče. Videl sem mlade deklice, ki so jih gledale z neko grozo, starke pa so sklepale roke in jih pomilovale: »To so vam revčki nesrečni!«

Pri nas v Martinkovem je živela revna in zapuščena starka, nazivali smo jo Rezo. Še danes jo vidim, kakor bi stala pred menoj. Bila je vela, suha, bolehnja in je videla komaj dva koraka pred seboj. Nosila je dolga krila (pri nas smo rekli, da se nosi po gosposko), toda ta krila so bila že zbledela, oguljena. Stanovala je v majhni, temačni izbi v občinski hiši. Ali še to sobico je morala deliti s starim beračem, ki je večkrat prihajal domov pijan in ni imel nobenih ozirov do nje. Kmetiškega dela ni ne znala, ne zmogla; beračiti jo je bilo pa sram. Pletla je ljudem nogavice (šivati ni več videla). Živila se je s tem, kar so ji ljudje dali za to. Iz ubožnega zaklada je dobivala kakšen groš in za to si je kupovala kavo. Toda kakšna je bila tista kava! Pa sem vendar često slišal od žên, ki so hodile k nam: »Kaj boš, Reza je slakosneda! Samo kavo bi pila, a da bi človeka za kaj prosila — in kdo bi ji rad ne dal: Bog ne daj — rada bi veljala za gospo!«

Jaz vsega tega tedaj še nisem umel, pa vendar se je to meni vedno zdelo grdo. Moja mati so se za Rezo vselej potegnili.

Bilo je nekoč jeseni. Na našem vrtu je bilo že skoraj vse drevje golo, le na hruški so še rumeneli listi. Prišel sem iz cerkve domov. Mati so me poklicali v kuhinjo in mi tam vtekli v žep dva zavitka s kavo in sladkorjem, v ruti pa zavito potico (gotovo so si jo bili sami pritrkali od ust), pa so mi zašepetali: »Ná, pa nesí brž Rezi. Reci, da ji to pošiljam za praznike — pa ne povej nikomur nič, da veš!«

»Že vem!« In kot bi bil trenil, sem bil tam. Kar zdirjal sem k Rezi. Sedela je pri majhnem oknu, pa nogavico je pletla. V sobici je bilo temno, mrzlo in vlažno.

¹ je nekoliko videl.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus!« sem jo pozdravil.

»Na vekomaj, amen. Kdo pa si ti?«

»Tukaj vam pošiljajo mati nekaj za praznike,« sem dejal namesto odgovora in stopil bliže k njej. Poznala me je po glasu. »A, ti si, ljubček moj. Bog te sprimi!«

Vzela je zavitka in ruto, jo razvozljala, in ko je videla, kaj sem ji prinesel, je od veselja zajokala. Solze so ji tekle po bledem, nagubanem licu. Še izpregovoriti ni mogla. Prijela me je za glavo in me poljubila na čelo. Ta poljub me še danes greje v duši. Naglo sem vzel ruto, pa stekel. Vpila je starka nekaj za menojo, pa ne vem, kaj; nisem se vrnil.

Takrat nisem nikomur zinil besedice o tem; no, zdaj pa že lahko povem: Mati moja so že odšli z Rezo vred v večnost. Tam dajeta skupaj o sebi odgovor. Meni je pa ostal na vse to samo spomin, sladak kakor prijeten sen, nežen kakor narodna pesem in neugasljiv kakor zvezda na nebu.

* * *

Ne morem trditi, da so vsi javni berači taki, kakršni so bili oni v Zarošicah, toda prav dosti jih je pa takih. Tajni berači so pa vsi taki, kakršna je bila Reza. Prijateljček dragi, komu boš dal odsihmal miloščino?

DEKLAMOVANKE.

9. Zvesti bojni drug.

Nad zemljo priplaval večerni je mrak,
pod borom obležal je ranjen vojak.

Globoka ga rana na prsih skeli,
zdrobljena je roka, obliva ga kri.

Pa črni gavrani lete čez nebo,
na ranjenca gleda njih srepo oko.

Vojak, prej junak, se zdaj vrana boji,
pomoči mu iščejo trudne oči.

»Gavran mi na prsi krvave bo sel,
in ključvati rano bo moja začel!« —

Iz črne teme se topot oglasi,
pri bolnem junaku konjič obstoji.

»Moj bojni tovariš, — ah, ti si prišel,
da v urah trpljenja ne bom osamel?«

Ti ljubi prijatelj, daj skloni glavo,
pred roparjem-vranom me varuj zvestó!«

Na zemlji polnočna tišina leži,
vojaku je slabše, ga rana skeli.

»Ah, ni ga človeka, da sem bi prispel,
mi rano obvezal, v zavetje me del!«

Kot željo bi ūmel, konj zarezgetá
v temo se ozira, če slišijo ga.

Ni prej se pomiril, da čuli so ga,
da straža je nočna do njega prišla.

Junaka previdno čez polje neso,
za tihim sprevedom konjič gre zvesto.

P. Z.

MOJA POTA.

V življenju potov sem iskal...

V življenju potov sem iskal
in mnogokrat na stran zablodil,
dokler vodnika nisem izpoznal,
ki naj bi me po pravih potih vodil.

Zdaj druga pot bo mojega življenja:
Vse, kar ovira k večnim ciljem pot,
odstranil s Tvojo pomočjo bom,
o Gospod,
in madeže preteklih zmot
očistil bom na poti pokorjenja...

Dan lepši mi je zasijal...

Dan lepši mi je zasijal,
ko Tvojo milost sem spoznal,
in pota vsa v življenju svojem
po Tvoji volji uravnal.

Kot čolnič sem, ki se v pristan
je vrnil — preden ga orkan
dosegel s silo je peklensko
in vržel ga v prepad neznan.

V srcu nosim hrepenenje...

V srcu nosim hrepenenje,
da bi ločil se od tega,
kar slepi in vara dušo
in kar srce moje bega.

Šel v pokrajino bi daljno
in priklical bivše čase,
da bi z njimi obračunal
in vnaprej le živel zase.

Živel zase dobo plodno,
ki sadov bi mi rodila,
kakršnih mladost brezumna
nikdar ni mi ponudila.

Sklep.

Mnogo sem obšel sveta,
hrepenec po zemski sreči;
in ko mnogo sem imel,
hotel sem še več doseči.

Zdaj dozorel moj je sklep:
Skromno hišo si bom zgradil
in obširen vrt okrog
s cvetjem, drevjem si zasadil.

Hrepenenje rastle je
in postalo neutešno,
dokler v srcu sem gojil
to, kar zdaj se zdi mi smešno.

Tam užival nov bom svet,
zatopljen v skrivnost narave;
in življenje svetno le
gledal bodem iz daljave. —

Stepin.

Listje in cvetje.

Resnice in bodice.

Trosi Maksimov.

9.

Kdor za vsako pišče
teče na sodišče,
kaže, da prepira
in sovraštva išče.

Modrost v pogovorih, domačih in tujih.

Gobec.

Veliko gobcev kmalu izprazni jasli.
Kakršen gobec, taka trava (mrva).
Krava pri gobcu molze.

Godba.

To je najlepša godba, če soglašajo usta
in srce.

Tudi lepe godbe se človek naveliča.
Vsaka godba ima svoje pavze (odmore).
Kakršna godba, tak ples. — Kakor se
gode, tako se pleše.

Reki: Prihajajo z glasno godbo.

To je godba za moje uho. (*Kaj takega
rad slišim.*)

Jako lepa godba, a jaz je ne slišim. (*Je
zelo vabljivo, a jaz se ne vdam.*)

Poslovili so se brez godbe. (*Na tihem
so izginili.*)

Godec.

Ni vsakdo godec, ki nosi gosli na hrbtu.
Marsikdo bi bil godec, ko bi znal gosti.
Mlad godec, star berač.
Godec rad poskrbi za želodec. — God-
čevo grlo je globoko brezdno.

Reki: Ta je ko godec, povsod je rad,
samo doma ne.

Mu bom zagodil, da bo z nogami takt
bil. (*Bežal!*)

Goljuf.

Goljuf je večkrat sam goljufan.
Dober goljuf se ne boji odprtih oči.
Zvit goljuf ne potrebuje pomočnika.
Če je bil eden ogoljufan, zato niso še
vsi goljufi.

Goljufati.

Kdor goljufa, ta hoče biti goljufan. —
Kdor goljufa, siva vrečo (plete mrežo), ki se
bo vanjo ujel.

Kar se prigoljufa, se kmalu razcefra.

Nihče ne more goljufati, če se mu ne
zaupa. — Tak je kmalu ogoljufan, ki ne misli
na nič hudega. — Kdor noče biti goljufan,
naj nikomur ne zaupa. — Kdor noče biti
goljufan, mora imeti toliko oči kot las
na glavi.

Nihče nas bolj ne goljufa kot naše lastne
misli. — Samega sebe goljufati je najlažje
delo.

Kdor sam goljufa, naj se ne pritožuje
o nezvestobi.

Kdor misli goljufati, sladko žvižga.

Kdor me enkrat goljufa, mu Bog od-
pusti; ako me goljufa zopet, naj Bog od-
pusti meni.

Goljufija.

Goljufija sama sebe goljufa.

Velika goljufija, majhen dobiček.

Goljufija brusi sladke besede.

Kdor živi v goljufiji, umrje v uboštvu.

Nove knjige in listi.

Moja setev. Zbrani mladinski spisi.
Spisal Ivo Trošt, I. zvezek: Oživila resnica
v Ljubljani 1914. »Društvo za zgradbo učni-
teljskega konvikta«. — Zanimiva povest in
tudi poučna, ker glavna oseba — Lovro Ma-
lič — se odlikuje po skromnosti in nesebič-
nosti ter nepremagljivi poštenosti.

Rebus.

(Priobčil Fr. Ostrž.)

Kako čitaš to-le pritožbo in tolažbo:

a) 8 1 5. s5 .jo

b) **Nebo** $\frac{10.}{5.}$ 0 $\frac{\text{poz}}{\text{Lo}}$

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Internus.)

Katera mišja past se sama nastavi in
sproži?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5*20 K
za pol leta 2*60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.